

LITERÀRIA

**LA BIBLIOTECA
POPULAR
DE FIGUERES⁽¹⁾**

Per ALFONS ROMERO DALMAU

El maig de 1915, l'Assemblea de la Mancomunitat va aprovar la creació de les biblioteques populars, que s'anirien construint a tot Catalunya d'acord amb un Pla orgànic. Les biblioteques populars tenien el doble caràcter de dipòsit propi i de sucursal de la Biblioteca de Catalunya. Una de les novetats que va aportar fou la del préstec dels llibres, novetat important respecte a les Biblioteques privades o de societats existents arreu del país. La seva construcció, en les ciutats d'un cert nombre d'habitants, havia de tenir un caràcter prou significatiu. L'element arquitectònic tenia per al Govern de la Mancomunitat, un valor simbòlic de gran importància. Alhora, la Biblioteca havia d'ésser un element de dinamització per a la vida ciutadana. L'edifici de cada nova Biblioteca que es construís havia de tenir *"una sala annexa destinada a cursos, conferències i reunions de cultura"*⁽²⁾.

La creació de biblioteques populars fou directament impulsada per Eugeni d'Ors, des del Consell de Pedagogia primer, i com a director d'Instrucció Pública des de 1917⁽³⁾. Així, el mateix 1915 es va convocar el primer concurs i foren concedides Biblioteques a les viles d'Olot, Valls, Sallent i Sabadell.

La construcció de la Biblioteca de Figueres fou aprovada en la segona fornada, l'any 1916. De l'aprovació del projecte fins a la inauguració de la Biblioteca sempre passava un determinat temps. El mateix Prat de la Riba, impulsador institucional de la xarxa, no en veié acabada cap. La primera s'inaugurà el juny de 1918, essent president de la Mancomunitat Puig i Cadafalch⁽⁴⁾.

El 22 de desembre de 1918 es va celebrar a Figueres una festa popular, feta per col·locar la primera pedra de la nova Biblioteca, al solar resultant de l'enderrocament de l'antiga presó.

L'alcalde Marià Pujolar, en el decurs dels parlaments, va ressaltar que aquell acte era *"una victòria per a la ciutat que veuria com s'alçaria una Biblioteca en un lloc on hi havia estat una presó"*⁽⁵⁾.

El Director d'Instrucció Pública de la Mancomunitat, Eugeni d'Ors, va manifestar contràriament al que podria significar la diada, que calien molts d'actes de contricció dels governants. Segons Eugeni d'Ors *"són els dirigents, els intel·lectuals, els culpables que manquessin a Catalunya biblioteques, que manquessin als pobles aquelles institucions de cultura"*⁽⁶⁾.

Martí Inglès, Diputat que hi anava en representació del Consell Permanent de la Mancomunitat, es va felicitar per l'adhesió de la ciutat de Figueres a l'obra de cultura del Govern català, obra de govern a Catalunya

1. Article confeccionat a propòsit de l'acte d'homenatge de la bibliotecària Maria Perxés. L'acte es va celebrar el 22 d'octubre de 1992 a la Biblioteca Carles Fages de Climent, de Figueres. 2. Acord de creació de Biblioteques Populars. Mancomunitat de Catalunya, 27 de maig 1915.

3. Eugeni d'Ors *Glosari*. Ed. 62, Barcelona, 1982; pp. 120-21, 232-34.

4. Josep Ma. Ainaud de Lasarte i Enric Jardí. *Prat de la Riba. Home de Govern*. Barcelona, Ed. Ariel, 1973; pp. 187-188.

5. "Primera pedra de la Biblioteca Popular de Figueres" a *Quaderns d'Estudi*, Any IV, Vol. I, núm. 4, gener 1919; pp. 316-17.

6. *Ibidem*.

que volgué adscriure a les paraules de Joan Maragall referents a la vida política d'Espanya *"oberta als quatre vents dels mars que la volten, vivint en la llibertat dels seus pobles, cadascun lliure en si, traient del terror propi l'ànima pròpia, i de l'ànima pròpia el govern propi"*⁽⁷⁾.

L'obra arquitectònica conserva l'estil noucentista similar al d'arquitectes com Ramon Puig Giralt, autor també de la Biblioteca del Vendrell. L'edifici, estava envoltat per un jardí dissenyat per Artur Rigol, jardí que no estigué completament acabat fins a 1923⁽⁸⁾.

Una de les primeres mesures, tot just estrenada la Biblioteca, fou la de constituir el Patronat de la Biblioteca Popular de Figueres amb la finalitat de celebrar-hi tota mena d'actes culturals a fi de *"contribuir a elevar la instrucció i educació del poble"*⁽⁹⁾. El Patronat el formaven una vintena de patrons que representava tot l'espectre polític i social de la ciutat. Aquest plenari elegia una Junta com a màxim de cinc persones que feia les funcions administratives. El primer d'agost de 1922, en la sessió constitutiva del primer Patronat de la Biblioteca foren elegits membres de l'esmentada Junta Josep Puig Pujades (President), Carles Jordà (Vice-president), Joan Salleras (Tresorer), Jaume Maurici (Secretari)⁽¹⁰⁾.

No cal dubtar que es tractava d'una proposta nova, proposta que intentava superar la grisor de les biblioteques ja existents a Figueres. Seguint Josep Puig Pujades, dos anys més tard de la inauguració, podem copsar la conjuntura en què es va crear la nova Biblioteca així com el balanç totalment positiu:

"Abans d'haver rebut la nostra ciutat la formosa ofrena espiritual de la Mancomunitat de Catalunya, abans d'ésser instal·lada aquesta Biblioteca Popular existien ja a Figueres algunes Biblioteques en el sentit de conjunt de llibres col·locats en prestatges. L'Institut General i Tècnic, el Casino Menestral Figuerenc, L'Erato a més d'alguna col·lecció més petita en altres societats, posseïen llibres abundantament, però el nostre poble apreciava aquelles col·leccions com a necròpolis del saber humà i respectuosament passava per aïtals indrets com si temés despertar del son etern aquell munt de saber inarticulat i anquilosat. Això feia pensar si la Biblioteca de la Mancomunitat no trobaria aquí aquella acollida tan necessària per a portar una vida digna. Sortosament, els fets han esvaït totes les temences. N'hi ha hagut prou d'oferir a l'esperit figuerenc una Biblioteca viva per a veure despertar-li l'afany pels llibres i la set de saber i fortificar els seus anhels de cultura"⁽¹¹⁾.

7. Ibidem.

8. Artur Rigol, dissenyador de jardins, es formà autodidàcticament. Es va anar perfilant com un gran creador i defensor de la naturalitat i la no discriminació de les plantes poc valorades als jardins.

Membre de Gatpac, realitzà –entre d'altres– els jardins de la Universitat de Barcelona (1943) i fundà la revista "Horticultura i Floricultura" (1933).

9. "Reglament de la Biblioteca Popular de Figueres", Figueres 23 de gener 1923, art. 3er.

10. "Acta de la sessió de constitució del Patronat de la Biblioteca Popular de Figueres" 1 d'agost 1922.

11. Informe anual de la Biblioteca Popular de Figueres al Consell de Pedagogia. Informe manuscrit de Josep Puig Pujades, President del Patronat, 30 de gener de 1924.

En definitiva, es tractava de plasmar les instruccions de la Mancomunitat per a les biblioteques populars d'ençà l'aprovació del Reglament aprovat pel Consell Permanent de data 16 de març de 1920.

Queda patent l'esperit d'unitat social i política entorn d'aquestes noves institucions que naixien a Catalunya, una expressió de la concepció de govern iniciada per Prat de la Riba al capdavant de la Mancomunitat.

Els objectius del nou Patronat foren prou ambiciosos. Primer crear un fons sobre la sardana. Per aquest tema es va crear una comissió especial formada per Josep Puig Pujades, Joaquim Cusí Fortunet i Ramon Noguera⁽¹²⁾. Els primers fruits d'aquesta comissió, els retrobarem en els actes de recuperació per la ciutat de la figura de Pep Ventura.

El Patronat acordà també constituir els "*Amics de la Biblioteca*" amb la fi d'aportar fons i sensibilitat ciutadana a la Institució. Igualment s'acordà crear l'arxiu de música de l'Empordà i la secció de llibres d'autors empordanesos, que serà la base de l'actual fons de col·lecció local.

La Galeria d'Empordanesos Assenyalats, fou una altra proposta. El primer retrat que formà part d'aquesta galeria fou el de Ramon Muntaner fet per Salvador Dalí, dibuix al carbó que fou presentat en un acte públic el 16 de febrer de 1923 després d'una glossa de Carles Rahola sobre Muntaner⁽¹³⁾.

La difusió cultural s'estructurava amb la programació de conferències iniciades al desembre de 1922 amb la participació de Ricard Giralt que tractà el tema de "*La salut de la ciutat. Higiene del sòl i del subsòl*". El seguiren el Dr. Bellido sobre la preservació de les malalties, el Dr. Puig i Sais sobre els vicis. Carles Rahola recreava la figura de Ramon Muntaner, mentre el jove Carles Fages de Climent feia una lectura dels seus poemes després d'una presentació de Josep Puig Pujades. Rafael Benet i Joan Subies incideixen sobre la història i l'art⁽¹⁴⁾.

El juliol de 1923 comença a funcionar el servei de préstec, "*uno de los servicios que más sorprenden al forastero es el de préstamo de libros a cualquier persona que lo solicite sin garantía de ninguna clase*"⁽¹⁵⁾.

12. "Diari de la Biblioteca" 1 juliol 1922.

13. Ibidem. 16 febrer 1923.

14. 15-12-1922: (Tres Conferències d'Higiene). Ricard Giralt (arquitecte). "*La salut de la Ciutat. Higiene del sòl i del subsòl*"; 22-12-1922: (Tres Conferències d'Higiene). Jesús María Bellido (professor i biòleg) "*La prevenció de les malalties. El millorament físic de les races. Les organitzacions sanitàries i la Higiene individual*"; 29-12-1922: (Tres Conferències d'Higiene). Hermenegild Puig i Sais. "*Tòxicomanies. Vicis referents a la funció genèsica. Natalitat. Llur transcendència social*"; 22-01-1923: Lectura de poemes originals pel poeta Carles Fages de Climent; 16-02-1923: Carles Rahola "*L'Empordà en la crònica d'en Muntaner*". Acte d'inauguració de la Galeria d'Empordanesos Assenyalats. Retrat de Ramon Muntaner a càrrec de Salvador Dalí; 16-06-1923: Rafael Benet, "*Les formes importades i el llevat aborigen en les arts de Catalunya*" (Dia 16, 1a Conf.: Paleolític, Neolític, Eneolític, Edat del bronze i Edat del ferro, Cultura Ibèrica. Dia 17, 2a Conf.: Cultures grega i romana, els temps medievals i el Renaixement); 06-07-1923: Joan Subias Galter. "*La pintura gòtica a Catalunya. Orígens, caràcter, influències i els mestres*".

15. Josep Puig Pujades, "*La Biblioteca Popular en Figueres*" a Guia General de Comunicaciones Ferro-Vía Barcelona, (1927).

La dictadura del General Primo de Rivera va actuar contra la Mancomunitat. Conseqüentment la Biblioteca, obra de la Mancomunitat, també es veié afectada per la nova situació política.

La primera mesura, i la més important, fou la desnaturalització del Patronat de la Biblioteca. Així, el 2 de gener de 1924, Josep Puig Pujades ha de renunciar del seu càrrec de President. La decisió s'avançava al que seria llei, en concret l'acord del Consell Permanent de la nova "Mancomunitat" decidia variar, l'11 d'abril de 1924, la composició dels Patronats de les Biblioteques Populars.

Finalment, la Biblioteca passava el novembre de 1925 a la Diputació Provincial de Girona. La llengua catalana també en va quedar afectada: els rètols de la Biblioteca han de ser bilingües (abril 1924), i els actes administratius interns s'obligua a fer-los en castellà (gener 1927-març 1930).

L'embranchida de difusió cultural queda aturada momentàniament, quedant en principi congelada. Es reprenen els actes des d'una peculiar coexistència de temàtiques i de persones que van des d'aquelles lligades amb el catalanisme polític (conferències de Carles Rahola, Puig Pujades...) fins a les altres clarament pro-governamentals, presidides en alguns casos pel mateix Governador Civil⁽¹⁶⁾.

Això sí, l'activitat cultural també resta controlada. Una anotació del

16. 14-02-1925: Exposició de pintura on hi figuren els empordanesos Gener, Noguera, Sra. Romaguera; 12-05-1925: Exposició de Pintures organitzada pel Col·legi-Acadèmia Sant Josep; 03-11-1927: Carles Rahola (R. Acadèmies de la Història i de Bones Lletres de Barcelona). "L'Amor al llibre; els grans amics del llibre"; 09-12-1927: "Vetllada necrològica a la memòria del malaurat escriptor figuerenc Carles Costa". Intervenció d'Eduardo Marquina, Carles Rahola, Joaquim Moner i Josep Puig Pujades. (Vetllada programada pel 8 de novembre però que s'ajornà fins al 9 de desembre. Hi estaven programats a més dels que s'esmenten Rafael Moragas i Josep Ma. Junoy; 12-01-1928: Carmen Isern Galcerán (professora; Delegada als Congressos Inter. de Protecció de la Infància de Luxemburg, Roma i Milà, Pensionada per la Junta per a l'ampliació d'estudis). "Las nuevas orientaciones femeninas en la vida social"; 31-01-1928: "Exposició Homenatge a Mariano Llavenera. Lectures a càrrec de Josep Puig Pujades "Evocant Marian Llavenera" i Carles Fages de Climent "Idees empordaneses en la pintura de M. Llavenera"; 11-02-1928. Exposició Adolfo Fargnoli. Presentació a cura de Josep Puig Pujades. Lectura de Sonets de Shakespeare a càrrec de Carme Monturiol Puig; 28-02-1928: Clausura de l'exposició Fargnoli. Carles Rahola. Lectura de les seves "Proses literàries". 23-02-1928: Javier Fages de Climent (Advocat, President de la "Econòmica Ampurdanesa de Amigos del País", Dir. del setmanari "Ampurdán" "Don Antonio Cánovas. Con motivo del centenario de su nacimiento". (Assisteixen el Governador Civil, l'alcalde, Pres. Diputació...); 28-02-1928: Joaquin Manuel Gay, "Almogávares del Ampurdán"; 30-04-1928: Joaquín Renart, "Goya" (En el centenari de la mort del pintor); 30-03-1929: José Paz Maroto (Enginyer de camins) "Estudio técnico y posibilidades económicas que ofrece el proyecto de Ferrocarril Ripoll-Olot-Figueres"; 20-11-1929: Antoni Ribas de Conill (Fundador de l'Observatori Astronòmic de Cabanes i membre de les societats astronòmiques d'Espanya i Amèrica, França i Bèlgica). "El Planeta Marte. Sus observaciones telescópicas y resultado obtenido de la discusión de las mismas; problema de la vitibilidad en Marte"; 22-08-1930: Lectura de poesies originals de Mn. B. Barceló; 18-11-1930: Delfi Dalmau (Pedagog, Dir. del "Liceu Dalmau" de Barcelona): "Quina ha d'ésser la llengua a l'Escola? Responsabilitat de pares i de mestres".

dietari de la Biblioteca, mostra clarament quina era la forma de control: *“Presidí l’acte un representant de l’Ajuntament i un policia. Aquest darrer no ha faltat mai en cap dels actes que hem donat d’ençà la dictadura”*⁽¹⁷⁾.

La proclamació de la República queda reflectida en el dietari de la Biblioteca:

“Tota la tarda ha restat deserta de públic aquesta Biblioteca. Aquests, freturós de noves, s’ha mantingut agombolat a la Rambla; a quarts de set s’organitza una manifestació composta d’elements de tots els estaments de la ciutat. Primerament es dirigiren a casa l’Ajuntament on hissaren la bandera republicana i catalana. Segonament vingueren en aquest seu casal de cultura i l’element estudiantil i obrer hissaren una minúscula bandera tricolor que ja portaven preparada i al seu lloc corresponent la catalana que posseim. Tot això s’esdevingué entremig de grans visques a Macià i lluminàries de bengales de diversos colors que donava un conjunt emocionant damunt la gernació que omplia aquest carrer de Prat de la Riba. També al costat de la Verge que es troba al vestíbul han estat col·locats els retrats de Galán i García Hernández màrtirs del present aconiteixement”⁽¹⁸⁾.

Una de les experiències que s’inicia amb la República, és l’establiment a la comarca de filials, petites biblioteques que tenen la seu a l’escola i per bibliotecari el mestre, d’acord amb l’Ajuntament que n’és el responsable. Les filials es basen en els *“lots circulants”* que van i vénen periòdicament a aquells municipis que han establert un conveni amb la Biblioteca.

Els primers municipis que estableixen filial, l’any 1932, són Llançà, Crespià i Espolla. A Llançà i Crespià les coses no van bé, per la desorganització que té el mestre en el cas primer i per la poca acceptació en el segon. Per contra, a Espolla, la relació esdevé forta i estable fins a la fi de la guerra civil. El mestre que tingué cura de la responsabilitat fou Àngel Costal. En el cas de Vilajuïga, s’intentà establir una filial, però per problemes amb l’Ajuntament, el mestre hagué de desistir en llur proposició.

Enric Monné i Enric Riera, mestres d’Agullana i Llers, iniciaren les filials als seus pobles, a la tardor de 1935 i a l’abril de 1936 respectivament. Des de Cadaqués s’inicien contactes per establir-ne una a la vila marinera.

El balanç d’aquesta experiència descentralitzadora de les tasques de la Biblioteca fou, en termes generals, positiva. El cas d’Espolla és el que es posa com a model, pel seu elevat índex de lectura i per l’organització del servei, portat de seguida pels mateixos nens de l’escola i supervisat pel seu mestre Àngel Costal. *“Jo crec que no ens defraudarà”* anotava la directora Adela Riera en el seu dietari, després de contestar la petició feta per Costal. El seu prestigi de bon mestre i de bon organitzador era ja una garantia. I així fou.

Durant aquesta època, s’iniciaren anualment d’ençà 1933 i pels volts de Sant Jordi, els actes festius entorn el llibre.

17. “Diari de la Biblioteca”, 18 de novembre 1930.

18. “Diari de la Biblioteca”, 14 d’abril 1931.

La Festa de llibre, a més del lliurament de llibres als joves, comptava sovint amb personalitats del món literari com fou el cas de Tomàs Garcés, Cèsar August Jordana o Antoni Rovira i Virgili, Rafael Campalans,...⁽¹⁹⁾.

Malgrat que en una visita d'inspecció de 1935 es constatà "*la manca de lloc i a més la pobresa de la nostra secció infantil*" l'atenció als més petits fou important. Així, el maig de 1936, i per iniciativa de les bibliotecàries, es feren unes exitoses sessions de lectura de contes, anomenades "*Hora del conte*". Aquesta experiència fou valorada molt positivament per la Direcció de les Biblioteques Populars i va servir d'experiència pilot per a successives sessions arreu de Catalunya.

El pes específic de la Biblioteca en aquests anys és importantíssim, no solament a la pròpia ciutat, sinó més enllà de la pròpia comarca. El setembre de 1935, l'Ajuntament de Perpinyà envia a la seva funcionària Marianne Roude, per tal que estudiï el seu funcionament per aplicar-lo a les noves propostes que s'han de fer a la seva ciutat. Una de les conseqüències de l'esclat de la guerra civil, vist des de la perspectiva del treball de la Biblioteca, fou el de conservar els llibres. En primer lloc parar l'investida de l'onada revolucionària contra els llibres deistes i dretistes. Seguidament evitar, per l'aplicació d'aquest criteri, la seva destrucció. Vegem com s'anota al dietari aquest fet:

"Se m'indica que pensen entregar-nos (el Comitè) els llibres que troben en els edificis incautats i que no siguin ni dretistes ni dogmàtics ja que aquests pensen cremar-los. Davant aquestes paraules li he observat que al meu entendre anaven mal orientats i els he aconsellat que ho guardin tot per a ésser després controlat per un tècnic. Per telèfon poso en coneixement de la Central aquestes observacions del Comitè i exposo que per evitar siguin destruïdes obres de valor aniré al Comitè a oferir-me com a control"⁽²⁰⁾.

La intervenció de les bibliotecàries en la tria del material requisat pel comitè i l'emmagatzemament a la casa Romaguera, foren decisius per evitar destrosses. Així la seva intervenció, com a tècniques, la trobem en els fons bibliogràfics provinents de la incautació dels béns patrimonials de la impremta catòlica de "*La Veu de l'Empordà*", així com de les cases de Josep Fajol, Alfons Cusí, Eusebi de Puig, Josep Ferran, Francesc Castellví, entre els enregistrats i coneguts.

Bona part d'aquest fons incautat passa al fons de la Biblioteca, especialment per engruixir el fons de la col·lecció local. La resta, i d'acord amb una decisió del conseller de cultura municipal, es traslladà als locals del "fossos" per formar part de la nova Biblioteca creada allí pel Comitè de l'Escola Nova Unificada.

19. 24-04-1932. Primera festa del llibre amb Cèsar August Jordana; 23-04-1933: Repartiment de llibres amb Rafael Campalans; 29-04-1934: Tomàs Garcés, conferència entorn la festa del llibre; 1935. Festa del llibre aigualida. Repartiment i prou; 26-05-1936. Antoni Rovira i Virgili (Historiador i Diputat al Parlament Català): "Influència del llibre en la Renaixença catalana". Commemoració de la Festa del Llibre. (Inicialment programada pel 17 de maig).

20. "Diari de la Biblioteca", 5 agost 1936.

La tasca de rescat de llibres de part de la bibliotecària, arribà més enllà de Figueres: *“Aquesta tarda he anat, amb caràcter particular a Fortianell, amb l'alcalde i el Conseller de Cultura a recollir un lot de llibres d'aquell ex-convent, la majoria són religiosos”*⁽²¹⁾.

Malgrat les dificultats en què es viu en temps de guerra, la Biblioteca va fent la seva feina. Els lots circulants reprenen el seu anar i venir als pobles que tenien concertat el servei. S'hi afegeixen Cadaqués, Vilafant, Sant Jordi Desvalls i Peralada.

El 1937, la Biblioteca amplia lleugerament la seva superfície. L'entrada en servei de les noves sales coincideix amb la primera alarma i el pànic del primer bombardeig de la ciutat. La cruesa de la guerra també està present en el dietari:

“Avui ens visita novament l'aviació facciosa i els estralls que causen sobrepassen els dels altres bombardaigs. (...) Avui tenim tancat. L'estat de desànim de la població és difícil de descriure. Que trist és tot això! Entre les víctimes hi ha lectors que ahir encara havien vingut a la Biblioteca. Es horrorós de pensar-hi”⁽²²⁾.

Les tropes franquistes entren a Figueres el 8 de febrer de 1939. La ciutat està desolada i afectada pels estralls dels bombardeigs. L'edifici de la Biblioteca va quedar parcialment afectat per les bombes de l'aviació. Sortosament només una vintena de llibres van quedar afectats.

L'edifici es troba afectat. Així al setembre de 1939 les pluges *“han abierto nuevas brechas en el techo de la sala de lectura lo que ha obligado a retirar libros y muebles para que no se deterioren con la lluvia”*⁽²³⁾. De fet la Biblioteca només estava oberta per al préstec. Malgrat tot, la cita del dietari de la Biblioteca el gener de 1940 pot il·lustrar la situació a la immediata postguerra: *“Hace un frío intensísimo y el público no acude”*.

Més d'un any es va tardar per refer el malmès edifici. Les obres de reparació començaren el desembre de 1939 i la Biblioteca no es va tornar a obrir al públic fins al 2 d'abril de 1940.

Qui sí que treballava a l'interior fou la Comissió de Depuració de llibres, creada per ordre del President de la Diputació i complementada per la decisió de l'Alcalde⁽²⁴⁾. Estava formada per l'Alcalde, el rector, el cap de propaganda de FET, el conseller de cultura municipal i Javier Fages de Climent *“como publicista letrado”*.

A principis de juny de 1939 comença Javier Fages de Climent la feina de depuració, posant-se en contacte amb Barcelona i Olot⁽²⁵⁾ per informar-se

21. “Diari de la Biblioteca”.

22. “Diari de la Biblioteca”, 8 juny 1938.

23. “Diari de la Biblioteca”, 13 de setembre de 1939.

24. “Diari de la Biblioteca”, 5 de maig de 1939.

25. La Biblioteca Popular d'Olot va ser la primera a ser depurada a les comarques gironines i va servir de pauta per a futures depuracions. Vid. Jordi Canal i Norell, “Franquisme i repressió cultural. Les depuracions a la Biblioteca popular d'Olot (1939-1940)” dins de *L'època franquista. Estudis sobre les comarques gironines*. Quaderns del Cercle núm. 5. Cercle d'Estudis Històrics i Socials, Girona, 1989.

de com fan el treball. El juliol es coneix que “*Los Srs. Fages y Reig, junto con el Rdo. Cura Párroco Mn. Gelada han empezado a trabajar en la depuración*”.

El resultat de l’obra de depuració es coneix per les fitxes tretes del fitxer general. Els llibres, però, han desaparegut de la Biblioteca. Destruïts o traslladats? La veritat és que es coneixen en aquests moments situacions similars en què foren destruïts⁽²⁶⁾. El criteri de depuració no fou altre que el derivat dels criteris intransigents d’aquells que guanyaren militarment la guerra civil: publicacions en llengua catalana i llibres que tractaven sobre catalanisme, anticlericalisme, marxisme, leninisme, federalisme, masoneria, foren els més censurats.

Pels llibres que podien haver quedat i pel futur, quedaren les *Normas de selección de libros en las Bibliotecas públicas* editades pel “Patronato Provincial de Archivos, Bibliotecas y Museos”. El febrer de 1952, es reprèn el tema dels llibres depurats. La directora demana a la Diputació que torni els llibres. La contesta indica que *es mejor que continúen donde están, de momento*.

Malgrat que el desembre de 1940 es parla de reconstrucció total de l’edifici, el febrer de 1942 s’inicien les obres de restauració que provoquen que a la sala dels nens se li segregui un part dedicada —amb la natural provisionalitat de vint anys!— a oficines de la Caixa d’Estalvis Provincial. La Biblioteca queda petita. Finalment, el juliol de 1942, s’inaugura la sucursal de la Caixa Provincial i les obres de restauració de la Biblioteca. La crònica de 1943 del dietari de la bibliotecària, on apareix clarament la imatge d’una ciutat militaritzada pels efectes de la frontera i de la guerra europea, és prou eloqüent:

“Ha sido extraordinario el movimiento en la sala de lectura durante estos últimos días. Los soldados han intensificado su asistencia y si dispusiéramos de más local con seguridad serían constantes. Muchos permanecen leyendo de pie. Al préstamo acuden una docena de extranjeros refugiados y que solicitan algunos de ellos obras en alemán o inglés, sobre todo novelas. De las primeras no tenemos, algunas de las segundas, pero donde dedican sus ocios es en la novela francesa original”⁽²⁷⁾.

El vint-i-cinc aniversari de la inauguració passa inadvertit. Un article de la directora, Adela Riera, a les publicacions “V.P.” i “Biblioteconomía” són els testimonis d’aquesta celebració quasibé privada. La celebració compta amb la visita de la que fou primera directora, Olga Kirschner⁽²⁸⁾.

El 1952, es torna a celebrar l’aniversari de la creació de la Biblioteca, concretament el seu 30è aniversari. Des de la mateixa Biblioteca es proposa al professor de filosofia de l’Institut, Joaquim Serra, pronunciar una

26. Josep Benet, *Catalunya sota el règim franquista*. Barcelona, 1978, pp. 264.

27. “Diari de la Biblioteca”. 27 de novembre de 1943.

28. Articles d’Adela Riera Carré: “Las Bodas de Plata de la Biblioteca Popular de Figueras” a *Biblioteconomía* núm. 17, gener-març 1948; “Nuestra Biblioteca Popular cumple sus 25 años” a *Vida Parroquial* núm. 465 de 3 de juliol 1947.

conferència. L'acte se celebra el 27 d'abril amb una conferència de títol suggestiu: "El problema de la libertad. En qué medida contribuye el libro a su formación o deformación".

La dècada dels quaranta i cinquanta ens evoca l'edifici de la Biblioteca com un vaixell de paper que sobreviu les dificultats que li provoquen els mars de la natura. La calefacció és insuficient per la qualitat i quantitat de la llenya; la calefacció sovint es trenca quan gela a l'hivern; les tempestes i la fragilitat de la companyia local que subministra la llum, fan que sovint s'hagi de clausurar el treball o que a voltes no s'arribi a obrir la sala de lectura; a vegades són els globus de la llum que cauen; el vent és capaç d'esqueixar persianes; la pluja provoca regularment goteres que mai no són arranjades del tot; els jardins exteriors estan abandonats i són una selva; les rates provoquen autèntiques caceres contra els ratolins que destrossen llibres; l'heura de l'exterior provoca esquerdes a l'edifici; la calor de l'estiu és capaç de desmobilitzar, igual que la fred de l'hivern; la pintura és escassa; l'espai, a més del que ha pres la Caixa Provincial, és escàs davant les aglomeracions i les prestatgeries insuficients per encabir el tènue creixement del seu fons bibliogràfic.

Les queixes internes sobre la situació de la Biblioteca són cada vegada més constants. Finalment, el desembre de 1956, el Ple de la Diputació insta a estudiar el projecte d'ampliació i reconstrucció de la Biblioteca. L'arquitecte de la corporació, Joaquim Masramon, conclou el projecte el novembre-desembre de 1958. El novembre de 1960 sortien a subhasta les obres⁽²⁹⁾. Tot seguit es tanca el servei de préstec i posteriorment la sala de lectura.

Des del desembre de 1960 fins al gener de 1962, el temps que duraren les obres, el dipòsit i el servei es traslladen a l'entresòl de la nova seu de la Caixa Provincial, inaugurada feia cinc anys a pocs metres de la mateixa Biblioteca, al carrer Monturiol.

El nou edifici, superposat al damunt del primitiu, és d'unes dimensions superiors i té una previsió per poder créixer fins a uns trenta-vuit mil volums, és a dir doblar a bastament la capacitat que té la vella Biblioteca, en el moment en què es va confeccionar el projecte de millora.

La renovada Biblioteca és inaugurada el primer de febrer de 1962. El nou edifici amb més capacitat guanya espai i funcionalitat. Es perd un vell edifici arquitectònicament emblemàtic a favor d'un de més impersonal. Amb el vell edifici es perd l'espai per a investigadors i la sala d'actes. La renovada secció infantil és la que té més èxit.

Els lots circulants a les escoles de la comarca es van reprendre d'una manera irregular i gràcies al voluntarisme actiu d'un limitat nombre de mestres interessats a fer estimar el llibre. Les escoles dels pobles que actuaren com a filials foren Peralada (1939-44), Fortià (1944-51), Sant Jordi Desvalls (1949-51), Sant Climent Sescebes (1949-51), Vila-sacra (1949-54) i Vilajuïga (1954-64). D'altres pobles iniciaren contactes però no tingueren

29. BOP de 10 de novembre de 1960. El preu de sortida, a la baixa fou de 1.175.701,40 pts. obres amb un termini d'execució de 10 mesos.

continuitat: Vilafant (1940), Agullana (1943), Llorona (1944), Torroella de Fluvià (1956) i Torroella de Montgrí (1956).

Després del primer aniversari de la mort de Carles Fages de Climent, a la tardor de 1969, s'inaugura la placa a partir de la qual la Biblioteca porta el nom del poeta.

Un article de la dècada dels setanta a la premsa local en el qual les bibliotecàries qüestionen el poc interès de l'administració per procurar més llibres i la manca de llibres en català, posa a prova els límits reals de la llibertat d'expressió encara que fos en el franquisme tardà⁽³⁰⁾.

Durant l'inici de la dècada dels setanta es parla ja d'una nova Biblioteca. El Ple Municipal de setembre de 1971 parla ja de cedir a la Direcció General d'Arxius i Biblioteques una part del "Firal dels Burros" per construir un nou edifici que s'està projectant. L'estiu de 1972, l'arquitecte dels serveis provincials del Ministeri d'Educació i Ciència visita la Biblioteca per subsumir-la en una nova Casa de Cultura que es pensa fer a Figueres⁽³¹⁾.

A la tardor se celebra el cinquantenari de la creació de la Biblioteca Popular. El conferenciant, en aquesta ocasió, és Joan Gich Bech de Careda, que versa en la seva intervenció sobre Antoni Papell. El cinquantenari se celebra enmig d'una polèmica interna amb l'alcade Ramon Guardiola. Aquest és partidari de prolongar l'horari al públic de tarda fins a les nou, per afavorir la presència de "productores", eufemisme de l'època per evitar parlar dels treballadors. Les bibliotecàries hi estan en contra.

El 1980, es fan les obres d'ampliació del magatzem amb un terrabastall al damunt de la sala de lectura per encabir-hi el creixement dels seus fons.

30. Article d'Emili Casademont i Comas, "Necessita de debò Figueres una altra Biblioteca?", Canigó núm. 217 de 27-11-1971. En el dietari de la Biblioteca es pot comprobar per la correspondència el batibull que provoca l'article a l'administració.

31. "Diari de la Biblioteca" de 22 d'agost de 1972. Visita de l'arquitecte Jener. Es parla d'un pressupost d'uns sis milions per construir la nova Casa de Cultura.